

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΤΡΙΤΗ 6 ΙΟΥΝΙΟΥ 2023
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ**

A1. α.

1. Λάθος 2. Λάθος 3. Σωστό

A1. β.

α. 1 β. 3

B1. Στη συγκεκριμένη ενότητα ο Αριστοτέλης ορίζει την «πόλιν» και δηλώνει τον σκοπό της ύπαρξής της. Αρχικά, χρησιμοποιεί παραγωγικό συλλογισμό, για να αποδείξει ότι η «πόλις» είναι μια μορφή κοινωνικής συνύπαρξης που αποβλέπει σε ένα αγαθό. Ο συλλογισμός του έχει ως εξής:

1η προκείμενη: η πόλη-κράτος είναι μια κοινωνία - μορφή κοινωνικής συνύπαρξης «πᾶσαν πόλιν ὀρώμεν κοινωνίαν τινὰ οὖσαν»

2η προκείμενη: κάθε κοινωνία - μορφή κοινωνικής συνύπαρξης αποβλέπει σε ένα αγαθό «πᾶσαν κοινωνίαν ἀγαθοῦ τινος ἔνεκεν συνεστηκυῖαν»

Συμπέρασμα: όλες οι κοινωνίες αποβλέπουν σε κάποιο αγαθό «δήλον ὡς πᾶσαι μὲν ἀγαθοῦ τινος στοχάζονται».

Το δεύτερο μέρος του συμπεράσματος ότι η πόλη-κράτος είναι ανώτερη μορφή κοινωνίας που αποβλέπει στο ανώτερο από όλα τα αγαθά συνάγεται από έναν δεύτερο παραγωγικό συλλογισμό που υπονοείται. Ο συλλογισμός αυτός του έχει ως εξής:

1η προκείμενη: κάθε κοινωνία - μορφή κοινωνικής συνύπαρξης αποβλέπει σε ένα αγαθό «πᾶσαν κοινωνίαν ἀγαθοῦ τινος ἔνεκεν συνεστηκυῖαν»

2η προκείμενη: η πόλη-κράτος είναι ανώτερη μορφή κοινωνικής συνύπαρξης, γιατί εμπεριέχει όλες τις άλλες μορφές κοινωνίας «ἢ πασῶν κυριωτάτη καὶ πάσας περιέχουσα τὰς ἄλλας»

Συμπέρασμα: η πόλη-κράτος αποβλέπει στο ανώτερο από όλα τα αγαθά «δήλον ὡς μάλιστα δὲ καὶ τοῦ κυριωτάτου πάντων (στοχάζεται)».

Η «πόλις», λοιπόν, είναι μια μορφή ανώτερης κοινωνικής συνύπαρξης («ἢ πασῶν κυριωτάτη»), που εμπεριέχει όλες τις άλλες («πάσας περιέχουσα τὰς ἄλλας»), και αποβλέπει στο ανώτερο από όλα τα αγαθά («τοῦ κυριωτάτου πάντων»). Είναι δε «ἡ κοινωνία ἢ πολιτική», δηλαδή η οργανωμένη πολιτικά κοινωνία, η οποία έχει αυτάρκεια, αυτονομία, ελευθερία, θεσμούς και πολίτευμα. Επιπρόσθετα, αξίζει να σημειωθεί ότι η πόλις ως τελειότερη μορφή κοινωνικής συμβίωσης περιλαμβάνει ατελέστερα κοινωνικά μορφώματα, όπως η οικογένεια, η φυλετική συγγένεια και σχέση, το χωριό, μια συντεχνία κ.ά. Η πόλις δεν είναι απλώς μια ανταλλακτική κοινωνία που διασφαλίζει την επιβίωση των μελών της, αλλά εκείνη η οργανωμένη και αρθρωμένη κοινωνία που διασφαλίζει τις προϋποθέσεις για την πλήρη ανάπτυξη όλων των δυνατοτήτων του ανθρώπου.

Σύμφωνα με την τελεολογική αντίληψη του φιλόσοφου καθετί έχει δημιουργηθεί για να επιτελέσει έναν συγκεκριμένο σκοπό («τέλος») και να φτάσει στην τελείωση, την ολοκλήρωσή του. Έτσι και η πολιτική κοινωνία, όπως και κάθε κοινωνική ομάδα, συστάθηκε και υπάρχει για να επιτύχει έναν σκοπό. Ο σκοπός μάλιστα της πολιτικής κοινωνίας είναι ο ανώτερος, η ευδαιμονία όλων των πολιτών της. Ύψιστος σκοπός της ύπαρξής της είναι το κοινό αγαθό, η συλλογική και ατομική ευτυχία των μελών της.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να επισημανθεί ότι η πόλη («ἡ πόλις») ήταν φυσική εξέλιξη και ανάπτυξη των πρώτων μορφών κοινωνίας, το «τέλος» αυτών, η ολοκληρωμένη, τέλεια

κοινωνία, η οποία ικανοποιούσε τις ηθικές ανάγκες του ανθρώπου. Ωστόσο, σκοπός της ήταν όχι μόνο το «ζῆν», η επιβίωση, που και η «οἰκία» και η «κώμη» επεδίωκαν και εξασφάλιζαν, αλλά το «εὖ ζῆν», δηλαδή η ευδαιμονία, και το υπέρτατο αγαθό της αυτάρκειας («πάσης ἔχουσα πέρας τῆς αὐταρκείας ὡς ἔπος εἰπεῖν, γινομένη μὲν τοῦ ζῆν ἔνεκεν, οὔσα δὲ τοῦ εὖ ζῆν»). Μια πόλη, λοιπόν, είναι αυτάρκης αν η γεωγραφική της θέση της εξασφαλίζει άφθονα τα υλικά αγαθά και τη βοήθά στην εμπορική της ανάπτυξη, αν έχει τις απαραίτητες αμυντικές δυνατότητες, αν διαθέτει σύστημα χρηστής διοίκησης και απονομής της δικαιοσύνης κι αν είναι ανεξάρτητη ή δεν χρειάζεται εξωτερική βοήθεια, για να καλύψει τις υλικές, ηθικές, πνευματικές και κοινωνικές της ανάγκες.

Όταν πληρούνται οι συγκεκριμένες προϋποθέσεις, η πόλη εκπληρώνει τον ύψιστο σκοπό της (τὸ ἀγαθόν), δηλαδή τη συλλογική και ατομική ευτυχία των μελών της, την ευδαιμονία. Η ευδαιμονία περιλαμβάνει την επάρκεια τροφής, την ποικιλία τεχνών και τεχνιτών, τον επαρκή πλοισμό, την οικονομική ευπορία, τους θρησκευτικούς θεσμούς και τους θεσμούς δικαιοσύνης.

B2. Στο απόσπασμα του «Ανωνύμου Ιαμβλίου» παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά του φανταστικού «Υπερανθρώπου». Σύμφωνα με τον Ανώνυμο Ιαμβλίου, «Υπεράνθρωπος» είναι εκείνος που εκ γενετής είναι θωρακισμένος και απρόσβλητος από ασθένειες και χτυπήματα, καθώς έχει εξαιρετική σωματική διάπλαση και ψυχική αντοχή. Οι συγκεκριμένες υπερφυσικές του ικανότητες και το σωματικό του πλεονέκτημα θα του έδιναν τη δυνατότητα να επιβάλει τη δική του θέληση και να παραβαίνει το νόμο χωρίς το φόβο κυρώσεων («η δύναμη ενός τέτοιου ανθρώπου ... χωρίς συνέπειες»). Ωστόσο, η επιβολή του και η εξουσία του δεν θα ήταν μόνιμη. Οι συνεχείς παραβάσεις και η ανυπακοή του στο νόμο και τη δικαιοσύνη θα προκαλούσαν το ξεσηκωμό του πλήθους. Η χρηστή διοίκηση και το αριθμητικό πλεονέκτημα των πολλών θα οδηγούσαν στην τελική επικράτησή τους είτε με την επιδεξιότητα είτε με την χρήση δύναμης («Γιατί όλοι οι άλλοι ... θα έβγαιναν νικητές»). Ο «Υπεράνθρωπος» μπορεί να επιβιώσει μόνο αν χρησιμοποιήσει τη δύναμη του για τη στήριξη του νόμου και του δικαίου. Σε αντίθετη περίπτωση, συσπειρωμένο το πλήθος θα διεκδικούσε την εκδίωξη του Υπερανθρώπου και την επιβολή της δημοκρατικής διοίκησης.

Επίσης, ο Αριστοτέλης στο δεύτερο απόσπασμα υποστηρίζει ότι ενωμένα όλα τα επιμέρους άτομα μπορούν να αποτελέσουν μια δύναμη ανώτερη από εκείνη των λίγων και άριστων. Το πλήθος, λοιπόν, υπερέχει του ενός ή των λίγων, γιατί μπορεί να διαθέτει συνολικά περισσότερη αρετή και φρόνηση από αυτούς («ὁμῶς ἐνδέχεται ... ὡς σύμπαντας»). Η άποψη αυτή είναι η λεγόμενη «αθροιστική θεωρία», η οποία αποτελεί ως σήμερα βασικό επιχείρημα υπέρ της δημοκρατίας ή της «πολιτείας». Ο Σταγειρίτης για να στηρίξει την πολιτική του θέση χρησιμοποιεί μία παρομοίωση, η οποία αντλείται από τον χώρο της μυθολογίας, όπου συναντάμε τα τερατόμορφα πλάσματα με τα πολλά χέρια και πόδια («πολλῶν γὰρ ... καὶ τὴν διάνοιαν»). Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι Ερινύες, οι Εκατόγχιρες κτλ. Κατ' αναλογία λοιπόν με αυτά τα πλάσματα, και το πλήθος μοιάζει με έναν άνθρωπο με πολλά χέρια και πόδια, με πολλαπλάσια επομένως δύναμη και με συσσωρευμένη αρετή και εξυπνάδα. Για τον Αριστοτέλη, η πόλη διοικείται καλύτερα, αν συμμετέχουν πολλοί στην άσκηση της εξουσίας. Η συμμετοχή των πολιτών στην εκκλησία του δήμου και ο μεγάλος αριθμός των πολιτών - δικαστών έδειχνε καθαρά πως το σώμα των πολιτών θεωρούνταν στην Αθήνα ικανό να παίρνει αποφάσεις χάρη στην «αθροιστικά» συσσωρευόμενη αρετή και φρόνηση.

Επομένως, συμπεραίνουμε ότι η δύναμη των πολλών είναι κυρίαρχη και επιβάλλει τη θέλησή της με σκοπό τη δημοκρατική διακυβέρνηση της πόλης-κράτους. Η λαϊκή κυριαρχία μπορεί να εξασφαλίσει καλύτερα τους στόχους της συλλογικής ευτυχίας συγκριτικά με τις περιπτώσεις που την εξουσία έχει ένας βασιλιάς ή οι ολίγοι ευγενείς ή ακόμα κι ένας φανταστικός Υπεράνθρωπος.

B3.**οπτική:** ὀρῶμεν**σύσταση:** συνεστηκυῖαν**λάθος:** ἀλήθειαν**δοχείο:** ἐνδέχεται**ποδήλατο:** πολύποδα**B4.**

1. β 2. β 3. α 4. α 5. β

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ.1. Σωκράτη , όλα τα φυτά (δημιουργήματα-έμβια όντα) έχουν σχεδόν τον ίδιο τρόπο ανατροφής , και όσα φυτρώνουν από τη γη και τα υπόλοιπα ζώα και ο άνθρωπος . Γιατί στα φυτά αυτό είναι πολύ πιο εύκολο αντιληπτό σε εμάς, όσοι καλλιεργούμε τη γη, δηλαδή το ότι προετοιμάζουμε από πριν όλα όσα φυτεύουμε ακόμη και το ίδιο το φύτευμα. Όταν όμως αυτό που φυτεύθηκε αυξηθεί/ επιβιώσει, μετά από αυτό η φροντίδα του βλασταριού είναι πολύχρονη και δύσκολη. Το ίδιο μοιάζει να συμβαίνει και με τους ανθρώπους. Από τις δικές μου υποθέσεις εγώ συμπεραίνω και για τις υπόλοιπες . Γιατί για μένα για αυτόν εδώ το γιο μου, είτε φύτευμα είτε αναπαραγωγή πρέπει να την ονομάζουμε τη γέννησή του ήταν η πιο εύκολη όλων/από όλα , όμως η ανατροφή του είναι δύσκολη και πάντοτε δημιουργεί φόβο σε μένα που φοβάμαι γι' αυτόν.

Γ.2. Ο Θεάγης αξιώνει από τον πατέρα του να φροντίσει για τη διαπαιδαγώγησή του δίνοντας χρήματα σε κάποιον από τους σοφιστές έτσι ώστε να γίνει μαθητής του και να γίνει σοφός. Η αξίωσή του οφείλεται στο γεγονός ότι ζηλεύει κάποιους συνομηλίκους και συγχωριανούς του , γιατί , όταν έρχονται στην πόλη έχοντας απομνημονεύσει κάποια λόγια , τα εκφωνούν και του προκαλούν ταραχή. Συνεπώς ο Θεάγης θέλει να μπορεί και ο ίδιος να φαίνεται σοφός και να μπορεί να εκφωνεί τέτοια λόγια.

Γ.3.

σχές
 ῥάδιον, ῥῆον
 τοῦ ἀγεννοῦς
 ἐπιθυμῆν
 τὰ ἄστη
 καταβησόμενοι
 παλαιότερον
 τῶν ἐπιμεληθέντων
 οἵτινες

α.

αὐτόν: επιθετικός προσδιορισμός στον όρο «τρόπον»

τοῦτο: υποκείμενο στο ρήμα «γίνεται»

ὀνομάξιν: τελικό απαρέμφατο υποκείμενο στο απρόσωπο «δεῖ»

πάντων: γενική διαιρετική στον όρο «ῥάστη»

εἰς τό ἄστν: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός κίνησης σε τόπο στο «καταβαίνοντες»

μοι: αντικείμενο ἔμμεσο στο ρήμα «παρέχει»

σοφόν: κατηγορούμενο στον όρο «αὐτόν»

β. Δημόδοκος ἔλεγεν ὅτι ἡ δέ τότε παροῦσα ἐπιθυμία τούτῳ πάνυ αὐτόν φοβοῦ/οῖη

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΔΙΠΛΑ ΑΘΑΝΑΣΙΑ
ΜΑΡΙΝΟΥ ΡΩΞΑΝΗ